

Okulöncesi Yaşta İşitme Engelli Çocuğu Bulunan Ailelerin Anasınıfına Geçiş Sürecindeki Gereksinimlerinin Belirlenmesi

*Tevhide Kargın
Ankara Üniversitesi

Gönül Akçamete
Ankara Üniversitesi

Berrin Baydık
Ankara Üniversitesi

Özet

Bu araştırma okul öncesi yaştaki işitme engelli çocukların anasınıfına geçişlerinde ailelerinin gereksinimlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma grubunu okul öncesi dönemde yaşları 3 ile 5 arasında işitme engelli çocuğu bulunan 94 anne-baba oluşturmuştur. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen ve geçerlik güvenirlik çalışması yapılan "Anasınıfına Geçişte Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracı" ile toplanmıştır. Anne-babaların "Anasınıfına Geçişte Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracı"na verdikleri tepkiler aritmetik ortalama ve yüzdelerle belirlenmiştir. Ayrıca aile gereksinim düzeyinin çocuğun eğitime başlama yaşına, annenin ve babanın yaşları ve eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile irdelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılan anne-babalar anasınıfına geçişte aile gereksinimlerini belirleme ölçeğinde yer alan tüm ifadelerde gereksinimleri olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: *Anasınıfına geçiş, anne-baba gereksinimleri, işitme engelli çocuklar.*

Abstract

This study investigated the information needs of parents with children in transition into public kindergarten. The research group consisted of 94 parents with children with hearing impairment with ages ranging from 3 to 5. "The Scale Parental Information Needs in Transition to Kindergarten" was used. The scale was developed by the researchers. Parents responses to the items of the questionnaires were determined by the means and percentages. This research also examined the effects of different variables such as the age at which children began education, age and educational level of parents. The data was analyzed by Kruskal Wallis H Test. The results in this study show that parents have information needs in all items of the scale.

Key Words: *Transition to public kindergarten, parental needs, children with hearing impairment.*

Geçişler yaşamımızın bir parçasıdır. Geçişlerin bazıları gelişimimizin dönüm noktalarını oluştururken, diğerleri ise dikkatimizi çekmezler. Küçük çocukların yaşamındaki geçişler birçok aile tarafından bir doğum gününün kutlanması ya da çocuğun ilk adımlarının atması şeklinde tanımlanır. Her çocuk yurumeye ve konuşmaya başlama, okula gitme, ergenliğe giriş gibi geçiş dönemleri yaşar. İşitme engelli çocuklar ise genel olarak ortam, program, etkinlik ve sınıf değiştirme süreci olarak tanımlanan geçişin (Hallahan ve Kauffman, 1998, Lombardi, 1992) çoğu dönemlerini akranları gibi yaşamakla birlikte, kendilerine özel geçiş dönemlerine de sahiptirler.

İşitme engelli çocuğun işitme engelini tanımlaması, işitme kaybının derecesinin belirlenmesi, işitme cihazı kullanma, özel eğitime başlama, ergenlik ve yetişkinlik yaşamına giriş gibi basamakları içeren geçiş süreçleri birçok aile için çok stresli ve zor durumlardır (Hanline, 1988, Kargin, 1990).

Yeni bir duruma alışmak, alışılan bir çevreyi bırakarak yeni bir çevreye girmek, yeni görevler üstlenmek, yeni tanışılan bireylerle iletişim kurmak aileler için başa çıkılması güç zamanlardır (Hanline, Halvorsen, 1989, Spiegel McGill, Reed, König ve McGowan, 1990). Geçiş yapılacak programa ilişkin bilgi eksikliği, çocuklarının fiziksel güvenliğine ve diğer bireylerin tutumlarına ilişkin yaşanan endişeler, başarısızlık beklentisi, ayrıca çocuklarının eğitim göreceği ortamın doğru seçilip seçilmediğine ilişkin şüpheler ailelerin geçiş öncesi yaşadığı diğer zorluklar arasında yer almaktadır (Hanline ve Halvorsen, 1989).

Ailelerin bu dönemi daha az stresli ve endişeli geçirmeleri, geçişe daha iyi hazırlanmalarıyla, bu sürecin başarısına katkıda bulunup çocuklarını yaşamlarındaki diğer geçişlere hazırlamalarıyla ve geçiş sürecine aktif bir biçimde katılarak üstlendikleri rolün gereklerini yerine getirmeleriyle mümkün olmaktadır (Spiegel-McGill ve ark., 1990, Fowler, Schwartz ve Atwater, 1991). Aileler geçiş sürecinde, çocuklarına ve kendilerine ilişkin bilgi vererek, ço-

cuklarının değişikliklere uyum sağlamalarına ve geçiş yapacakları programın gerektirdiği becerileri öğrenmelerine yardım ederek, geçiş ekibinin bu üyesi olarak yerleştirme kararlarına, geçiş planlamasına ve uygulanmasına katılarak geçişte kolaylaştırıcı bir rol üstlenebilmektedirler (McNair ve Rush, 1991, Fowler ve ark., 1991). Aktif aile katılımının sağlanması ailenin geçiş sürecine ilişkin bireysel gereksinimlerini dikkate alan geçiş planlarının hazırlanmasıyla gerçekleştirilmektedir (Spiegel McGill ve ark., 1990). Geçiş planlaması hem bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının hem de bireyselleştirilmiş Aile Hizmet Planının çocuk ve ailenin gereksinimlerini dikkate alarak hazırlanan formal bir parçasıdır (Spiegel-McGill, Reed, König ve McGowan, 1990). Ailelerin gereksinimlerinin geçiş planlarında dikkate alınmasıyla onlara gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılarak bireysel destek verilmekte ve böylece bu stresli dönemi daha kolay geçirmelerine yardım edilmektedir (Hanline ve Halvorsen, 1989, Fowler ve ark., 1991). Aileler geçiş programına katılmanın ve bireysel destek almanın geçiş sürecinde onlara çok yardımcı olduğunu ifade etmektedirler. Geçişin hem hazırlık hem de uygulama aşamalarında çocuk ve uzman kadar ailenin gereksinimlerine de önem verilmesiyle ev ve okul arasındaki tutarlılığa destek olduğu kabul edilmektedir (Snellman, Smith ve Rotatori, 1994). Geçişe iyi hazırlanan aileler ve çocukları, başarılı bir geçiş süreci yaşamaktadırlar (Rous, Hemmeter ve Schuster, 1994).

Aileler geçiş bu süreç hakkında bilgilendirilerek ve bu süreçte verilen destek hizmetlerle hazırlanmaktadır. Anasınıfına geçiş, pek çok aile için çocuklarının becerilerinin değerlendirilmesiyle başlanmaktadır. Bu nedenle ailelere öncelikle yapılan değerlendirme işlemlerine ve bunların sonuçlarının yorumlanmasına ilişkin bilgi verilmelidir. Çocuklarını anasınıfına hazırlamada ailelere yardımcı olacak etkinliklere ilişkin bilgi ise, ailelerin daha az endişe yaşamalarını sağlamaktadır (Bagley, 1995). Çocuklarının gidebileceği okul ya da program seçenekleri, geçiş sürecindeki yasal hakları (Rous ve ark., 1994), anasınıfı dönemindeki çocuğun gelişim

ozellikleri (Waxler, Thomson ve Poblete, 1990), çocuklarının gereksinimleri, eğitimcilerin ve ailelerin bu süreçteki rolleri (Pianta ve Kraft Sayre, 1999), anasınıfı öğretim programı ve zaman çizelgesi, ana sınıfı kuralları ve beklentileri de (Meier ve Schaf-ran, 1999) ailelerin bilgilendirildiği diğer konular arasındadır

Geçiş yapılacak anasınıfını ziyaret etme, gözlem yapma, öğretmen ve okul idarecileriyle görüşme (Pianta ve Kraft Sayre, 1999, Bagley, 1995), gözlem yapma olanağı bulunmadığında anasınıfı deneyimine sahip ailelere danışma, yeterli bilgiyi alamadığında okul dışında bir uzmana danışma gibi destekler de anne babaların geçişe çocuklarını ve kendilerini daha iyi hazırlamalarına dolayısıyla da çocukları için en uygun seçeneği belirlemelerine yardımcı olmaktadır (Bagley, 1995)

Edson (1994), anasınıfının ilköğretimin ilk basamağı olduğunu ve bu nedenle ailelerin anasınıfıyla ilgili pek çok soru sorduklarını belirtmiştir. Ailelerin sordukları sorular arasında, anasınıfının çocuklarının gereksinimlerini ne kadar karşılayacağı, anasınıfının anaokuluyla farklı ve benzer yanları, anasınıfında okuma ve matematik alanlarının nasıl ele alındığı, çocuklarının gün boyunca neler yapacağı yer almaktadır. Meier ve Schaf-ran (1999) ise, ailelerin anasınıfına kayıt (kayıt tarihi vb.), okul seçenekleri ve okulla nasıl iletişime geçeceklerine ilişkin bilgi gereksinimlerinin olduğunu ifade etmişlerdir.

Geçiş sürecine ilişkin aile gereksinimlerini belirlemeyi amaçlayan çalışmalarda, ailelerin geçiş sürecine katılmak istedikleri ve bu süreç içerisinde uzman desteğini gerekli buldukları, programa ilişkin bilgiye (Hanline ve Halvorsen 1989), etkili iletişim becerilerini kazanmaya, hizmetlerin ve programların belirlenmesinde daha çok yardım almaya gereksinimleri olduğu belirlenmiştir (Spiegel-McGill ve ark., 1990). Hanline (1988), okulöncesi resmi kurumlardaki özel sınıflara yeni geçiş yapmış bulunan engelli çocuk ailelerinin geçişe ilişkin gereksinimlerini araştırdığı çalışmada, ailelerin en çok ilgili hizmetler hakkında bilgi edinmeye ihtiyaçları oldu-

ğuna ilişkin bulguları elde etmişti. Yine aynı çalışmada yerleştirme işlemleri ve uygun bireyselleştirilmiş eğitim programı yazımı hakkında bilgi edinme aileler tarafından önemli görülmuştur. Sozu edilen çalışmada ailelerin en fazla gereksinim duydukları hizmetler ise buldukları yerde bulunan geçiş yapabilecekleri okullar hakkında yazılı bilgi ve çocukları için yaratılabilir hizmetler hakkında onları bilgilendirecek bir uzmanın olması olarak belirlenmiştir.

Geçiş döneminde olan ailelerin farklı gereksinimlerinin karşılanması çocuğun anasınıfına başarılı geçişinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, okulöncesi yaşta çocuğu bulunan ailelerin anasınıfına geçişteki gereksinimlerinin belirlenmesi bu araştırmanın problemi oluşturmaktadır.

Ülkemizde tüm engelli çocuklarda olduğu gibi işitme engelli çocuklar da, tanılamadan ardından erken eğitim sürecinden başlayarak, okul öncesi eğitim, ilköğretim gibi eğitim basamaklarından geçmekte ve her bir aşamada geçiş kararları ile karşılaşmaktadırlar. Anne babaları işitme engelli çocuklarının geçişlerine hazırlayan çalışmaların olmaması nedeniyle birçok işitme engelli çocuk ve ailesi bu süreçte bir dizi sorunla yüz yüze gelmektedir. Bu sorunlar, uygun eğitimsel düzenlemenin seçimindeki güçlüklerden başlayarak yasal hakların bilinmemesine doğru uzanmaktadır. Bu nedenle bu araştırma okul öncesi yaşta işitme engelli çocukların anasınıfına geçişlerinde ailelerinin gereksinimlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Ayrıca araştırmada geçiş sürecindeki anne baba gereksinimlerini etkileme olasılığı olan anne baba yaşı, eğitim durumu çocuğun eğitime başlama yaşı değişkenlerinin gereksinimlerde anlamlı bir farklılığa yol açıp açmadığına da bakılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu Ankara İli Çankaya İlçe sinde bulunan, işitme engelli çocuklara eğitim veren özel özel eğitim kurumlarına devam eden ve 3

ile 5 yaşları arasında işitme engelli çocuğu bulunan 94 anne-baba oluşturmuştur. Araştırma grubunun oluşturulmasında öncelikle bu kurumlarda belirtilen yaşlarda çocuğu bulunan 120 anne-baba belirlenmiş ve belirlenen anne-babalara veri toplama araçları ulaştırılmıştır. Veri toplama araçlarından 94'ü geri donmuştur. Araştırmaya katılan çocukların kişisel bilgileri tablo 1'de, anne-babaların kişisel bilgileri ise tablo 2'de gösterilmiştir.

Değişken		Sayı (N)	Yüzde (%)
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	43	46,2
	Erkek	50	53,8
	TOPLAM	93	100,00
Çocuğun Yaşı	3 Yaş	25	26,9
	4 Yaş	30	32,3
	5-6 Yaş	38	40,9
	TOPLAM	93	100,00
Çocuğun Eğitime Başlama Yaşı	1-2 Yaş (0-11 ay)	25	27,0
	2-3 Yaş (12-24 ay)	27	29,1
	3 Yaş ve üstü	39	42,9
	TOPLAM	91	100,00

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Çocukların Özellikleri

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" ile "Anasınıfına Geçişte Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracı" kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmaya katılan anne-babaların ele alınan değişkenlere ilişkin kişisel bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen form kullanılmıştır.

Anasınıfına Geçişte Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracı: Araştırmaya katılan anne-babaların çocuklarının anasınıfına geçişlerindeki bilgi gereksinimlerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen "Anasınıfına Geçişte Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracı" kullanılmıştır. Likert tipi 3'ü dereceli olarak hazırlanan araçta 24 madde yer almaktadır. Araçta yer alan ifadelerle verilen tepkiler "Evet", "Hayır", "Kararsızım" şeklinde derecelendirilmiştir.

Değişken		Sayı (N)	Yüzde (%)
Annenin Yaşı	25 ve altı	26	27,7
	26-30 yaş	40	42,6
	31-35 yaş	20	21,3
	36 ve üstü	8	8,5
	TOPLAM	94	100,00
Annenin Eğitim Durumu	İlkokul	45	48,9
	Ortaokul	12	13,0
	Lise	29	31,5
	Yüksek Öğretim	6	6,5
	TOPLAM	92	100,00
Annenin Mesleği	Ev Hanımı	77	82,8
	Doktor	2	2,2
	Öğretmen	5	5,4
	Sekreter	2	2,2
	Memur	4	4,3
	Hemşire	1	1,1
	Temizlikçi	1	1,1
	Mimar	1	1,1
	TOPLAM	93	100,00
	Babanın Yaşı	25 ve altı	7
26-30 yaş		36	39,1
31-35 yaş		32	34,8
36 ve üstü		17	18,5
TOPLAM		92	100,00
Babanın Eğitim Durumu	İlkokul	19	20,7
	Ortaokul	18	19,6
	Lise	46	50,0
	Yüksek Öğretim	9	9,8
	TOPLAM	92	100,00
Babanın Mesleği	İşçi	20	14,3
	Memur	33	33,0
	Marangoz	4	3,3
	Serbest	23	16,5
	Şoför	6	6,6
	Mimar	1	1,1
	Mühendis	1	1,1
	Elektrik Teknisyeni	2	2,2
	Şehir Planlaması	1	1,1
	TOPLAM	91	100,00

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Ailelerin Kişisel Bilgileri

Araçın puanlanmasında "Evet" seçeneği 3 puan, "Kararsızım" seçeneği 2 puan, "Hayır" seçeneği 1 puan alınırken, araçtan alınan en yüksek puan 72 ve en düşük puan 24 olarak belirlenmiştir. Araçtan alınan puanlar arttıkça anne-babaların bilgi gereksinimleri de artmaktadır.

Aracın geliştirilmesinde ilgili alanyazında benzer amaçla geliştirilmiş ölçme araçları ile gereksinimleri belirlemeye yönelik yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda anasınıfına geçiş sürecindeki gereksinimlerle ilgili Hanline (1988) tarafından geliştirilen 'Okul Öncesi Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracı'na (Preschool Parent Survey) rastlanmıştır. Araçta bilgi ve destek hizmetlerine yönelik gereksinimlerin ele alındığı görülmüştür. Adı geçen araç ifadelerin yazılı biçimi, ele aldığı temel başlıklar boyutlarında incelenmiştir.

İlgili alanyazının incelenmesinin ardından, okul öncesi yaşta işitme engelli çocukların anasınıfına geçişlerinde ailelerinin bilgi gereksinimlerini belirlemeyi amaçlayan kendi kültürümüze özgü bir aracın geliştirilmesi hedeflenmiştir. Aracın geliştirilmesi amacıyla anasınıfına geçişteki bilgi gereksinimlerini belirlemeye yönelik 24 ifade oluşturulmuştur. Oluşturulan ifadeler Türkçeye uygunluk açısından incelenmiş ve son düzeltmeler yapılarak geçerlik-güvenirlik çalışmaları başlatılmıştır.

Aracın Geçerliliğine İlişkin Çalışmalar

Kapsam geçerliği:

Aracın kapsam geçerliğini belirlemek amacıyla özel eğitim alanından üç uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Uzman grubundan araçta yer alan ifadelerin okul öncesi eğitimden ana sınıfına geçişte ane-baba gereksinimlerini kapsam olarak yeterli bir biçimde temsil edip etmediğini belirlemeleri istenmiştir. Bu belirlemeler sonucunda aracın kapsam geçerliğine sahip olduğu düşünülmüştür.

Yapı Geçerliği:

Aracın yapı geçerliğini belirlemek üzere faktör analizi yapılmıştır.

Faktör Analizi:

Anasınıfına Geçişte Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracının temel boyutlarını ve faktör yapısını belirlemek üzere elde edilen yanıtlara Temel Bileşenler Analizi uygulanmış, araçta yer alan maddelerin tek boyutta toplandığı ve toplam varyansın %48'ini açıkladığı belirlenmiştir. Faktör analizi çalışmaları sonunda araçta yer alan maddelerin faktör değerlerinin 46 ile 83 arasında olduğu görülmüştür. Boylece 24 madde ile başlayan analizlerin sonucunda 24 maddenin tamamının araçta kalmasına karar verilmiştir. Araçta yer alan maddelerin faktör yuk değerleri tablo 3'de verilmektedir.

Aracın Güvenirliğine İlişkin Çalışmalar

İç Tutarlılık:

Aracın iç tutarlığını saptamada madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Tüm analizler sonucunda 24 maddeden oluşan araçtaki her bir maddenin madde-toplam korelasyonunun en düşük 45 olduğu belirlenmiştir. Araçta yer alan maddelerin madde-toplam korelasyonları tablo 3'de verilmektedir. Ayrıca aracın iç tutarlığını saptamak amacıyla Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmış ve tüm ölçüğün alpha değeri .95 olarak belirlenmiştir. Araçta yer alan ifadelerin gereksinimleri çok ve az olan aileleri ayırt edip etmediğine, madde-toplam korelasyonlarına bakılarak karar verilmiştir. Madde-toplam korelasyonu ayırt edicilik indeksi olarak da kabul edilmektedir. Buna göre ölçekteki maddelerin herbirinin toplam puanla korelasyonları yüksek olduğu için maddelerinin ayırt ediciliğinin de yüksek olacağı düşünülmüştür.

Madde	Faktor Yukdeğeri	Madde-İtoplam Korelasyonu
1 Anasınıfının çocuğumun gereksinimlerini ne kadar karşılayacağı konusunda bilgiye gereksinimim var	0 71	0 67
2 Anasınıfı dönemindeki diğer çocukların gelişim özellikleri konusunda bilgiye gereksinimim var	0 70	0 66
3 Anasınıfında çocuğuma ne öğretecekleri konusunda bilgiye gereksinimim var	0 69	0 65
4 Çocuğumun gelişim düzeyinin ve sahip olduğu becerilerin anasınıfı için uygun olup olmadığı konusunda bilgiye gereksinimim var	0 71	0 68
5 Anasınıfının anaokulundan farklı ve benzer yanları konusunda bilgiye gereksinimim var	0 63	0 59
6 Anasınıfında çocuğum ve benim uymamız gereken kurallar konusunda bilgiye gereksinimim var	0 76	0 72
7 Anasınıfı öğretmeni ve idarecilerin çocuğumdan ve benden neler bekledikleri konusunda bilgiye gereksinimim var	0 66	0 63
8 Çocuğumun anasınıfına gıdıp gidemeyeceğimin belirlenmesi için nerelerde değerlendirileceği konusunda bilgiye gereksinimim var	0 68	0 65
9 Çocuğumun anasınıfı eğitimi için hangi okullara gideceği konusunda bilgiye gereksinimim var	0 49	0 46
10 Çocuğumun gidebileceği okulları tanımak üzere gözlem yapmak amacıyla bu okulları nasıl ziyaret edeceğim ve nasıl iletişim kuracağım konusunda bilgiye gereksinimim var	0 46	0 43
11 Çocuğumun anasınıfını belirlemek için yapacağım gözlemlerde nelere dikkat etmem gerektiği konusunda bilgiye gereksinimim var	0 83	0 80
12 Çocuğumu anasınıfına hazırlamak amacıyla evde ona nasıl yardım edeceğim konusunda bilgiye gereksinimim var	0 78	0 74
13 Çocuğumun kaydını anasınıfına yaptırabilmem için okul yöneticisine çocuğum hakkında hangi bilgileri vereceğim konusunda bilgiye gereksinimim var	0 66	0 63
14 Çocuğumun anasınıfına kabul edilmesinde yasal haklarımın neler olduğu konusunda bilgiye gereksinimim var	0 51	0 49
15 Çocuğum anasınıfına kabul edilmediği koşulda itiraz etmek için nerelere başvurabileceğim konusunda bilgiye gereksinimim var	0 77	0 45
16 Çocuğumun ozuru ve özellikleri hakkında anasınıfı öğretmenimi nasıl bilgilendireceğim konusunda bilgiye gereksinimim var	0 77	0 73
17 Anasınıfı öğretmeninden neler beklediğimi ona nasıl ifade edeceğim konusunda bilgiye gereksinimim var	0 78	0 75
18 Çocuğumu sınıftaki diğer çocuklara tanıtabilmek için neler yapmam gerektiği konusunda bilgiye gereksinimim var	0 71	0 67
19 Çocuğumun anasınıfı öğretmeni ile özel eğitim öğretmeninin işbirliği kurabilmeleri için neler yapmam gerektiği konusunda bilgiye gereksinimim var	0 82	0 79
20 Anasınıfına devam eden çocuğumun özel eğitim alması gerekıp gerekmediği konusunda bilgiye gereksinimim var	0 79	0 75
21 Çocuğum hakkında diğer aileleri nasıl bilgilendireceğim konusunda bilgiye gereksinimim var	0 73	0 69
22 Benzer yaşantılara sahip ailelerle deneyimlerimizi paylaşmak için nasıl bir araya geleceğimize konusunda bilgiye gereksinimim var	0 75	0 72
23 Çocuğumun problemlerini anasınıfı öğretmenleriyle birlikte nasıl çözümlenebileceğimize konusunda bilgiye gereksinimim var	0 72	0 69
24 Çocuğumun eğitimine ilişkin bir sorun yaşadığımda okul içinde ve dışında kimlerden ve nerelerden yardım alabileceğime ilişkin bilgiye gereksinimim var	0 69	0 65
Tek Faktörün Açıkladığı Varyans= % 48 19 Alfa=0 95 Spearman Brown İki yarı Test Korelasyonu=0 93		

Tablo 3: Anasınıfı Geçişte Aile Gereksinimleri Belirleme Ölçeği Faktör Analizi Ve Madde Analizi Sonuçları

Testi Yarılama:

Aracın güvenilirliği Spearman Brown İki Yarı Test Korelasyonu ile hesaplanmış ve iki yarı güvenilirlik katsayısı .93 olarak belirlenmiştir.

Geçerlik-güvenirlilik çalışmaları sonunda elde edilen değerler, aracın anasınıfına geçişte anne-baba gereksinimlerini belirleyebilecek nitelikte olduğunu göstermektedir.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada "Anasınıfına Geçişte Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracı"na anne-babaların her bir ifadeye verdikleri cevaplar aritmetik ortalama ve yuzdelerle çözümlenmiştir. Anne-babalardan veri toplama araçlarını birlikte ve evlerinde doldurmaları istenmiştir. Ayrıca aile gereksinim düzeyinin çocuğun eğitime başlama yaşına, annenin ve babanın yaşları ve eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile belirlenmiştir. Verilerin analizinde non-parametrik bir teknik olan Kruskal Wallis H Testi'nin kullanılmasının temel nedeni, örnek sayısının ele alınan değişkenler açısından azlığına bağlı olarak dağılımın normal olmamasıdır.

BULGULAR

Çalışmada öncelikle "Anasınıfına Geçişte Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracı" uygulanarak anne-babaların gereksinimleri belirlenmiştir. Daha sonra bu gereksinimlerin çocuğun eğitime başlama yaşı, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, annenin yaşı ve babanın yaşı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

Anasınıfına Geçişe İlişkin Aile Gereksinimleri:

Anne-babaların geçiş sürecindeki gereksinimlerini belirlemek için toplanan verilerin aritmetik ortalamaları ve yuzdelik değerleri incelenmiştir. Tablo 4'de anne-babaların belirttikleri gereksinimlerin ortalamaları ve yuzdelik değerleri verilmektedir.

Tablo 4'deki verilere göre anne-babalar anasınıfına geçişle ilgili olarak belirtilen tüm maddelere gereksinim duyduklarını ifade etmişlerdir. Tablodan da görüldüğü gibi her maddeye "evet" diyen anne-babaların yuzdeleri %88.3 ile %60.6 arasında değişmektedir. Bu durumda, anne-babaların çocuklarının anasınıfına geçişine ilişkin tüm alanlarda bilgiye gereksinimleri olduğunu söylemek mümkündür. Anne-babaların anasınıfına geçişle ilgili en fazla gereksinim belirttikleri madde %88.3 ile "çocuğumun anasınıfına kabul edilmesinde yasal haklarımın neler olduğu konusunda bilgiye gereksinimim var" ifadesi olmuştur. Bu maddeyi %84.0 ile "çocuğumun eğitime ilişkin bir sorun yaşadığımda okul içinde ve dışında kimlerden ve nerelerden yardım alabileceğime ilişkin bilgiye gereksinimim var" ifadesi izlenmektedir. Anne-babaların belirttikleri gereksinimler arasında en düşük yuzde ile (%60.6) "çocuğum hakkında diğer aileleri nasıl bilgilendireceğim konusunda bilgiye gereksinimim var" ifadesi yer almaktadır.

Anasınıfına Geçişle İlgili Anne-Baba Gereksinimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi:

Anasınıfına geçişte anne-baba gereksinimlerini etkileme olasılığı olduğu düşünülen çeşitli değişkenler incelenmiştir. Bu değişkenler, çocuğun eğitime başlama yaşı, annenin ve babanın eğitim durumları ile annenin ve babanın yaşı olarak belirlenmiştir.

Çocuğun Eğitime Başlama Yaşı:

Anasınıfına geçişte anne-baba gereksinimlerinin çocuğun eğitime başlama yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile incelenmiş ve Tablo 5'de görüldüğü gibi çocuğun eğitime başlama yaşına göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

Madde	X	İyef	Kararsız	Hayır
1 Anasının çocuğumun gereksinimlerini ne kadar karşılayacağı konusunda bilgiye gereksinimim var	2 66	74 78 7	8 8 5	12 12 8
2 Anasının dönemindeki diğer çocukların gelişim özellikleri konusunda bilgiye gereksinimim var	2 53	71 75 5	2 2 2	21 22 3
3 Anasının çocuğuma ne öğretecekleri konusunda bilgiye gereksinimim var	2 59	71 75 5	7 7 5	16 17 0
4 Çocuğumun gelişim düzeyinin ve sahip olduğu becerilerin anasını için uygun olup olmadığı konusunda bilgiye gereksinimim var	2 56	71 75 5	5 5 4	18 19 1
5 Anasının anaokulundan farklı ve benzer yanları konusunda bilgiye gereksinimim var	2 71	76 80 9	9 9 5	9 9 6
6 Anasının çocuğum ve benim uymamız gereken kurallar konusunda bilgiye gereksinimim var	2 62	74 78 7	4 4 3	16 17 0
7 Anasını öğretmeni ve idarecilerin çocuğundan ve benden neler bekledikleri konusunda bilgiye gereksinimim var	2 73	78 83 0	7 7 4	9 9 6
8 Çocuğumun anasına gidip gidemeyeceğinin belirlenmesi için nerelerde değerlendirileceği konusunda bilgiye gereksinimim var	2 60	72 76 6	6 6 4	16 17 0
9 Çocuğumun anasını eğitimi için hangi okullara gideceği konusunda bilgiye gereksinimim var	2 68	77 81 9	4 4 3	13 13 8
10 Çocuğumun gidebileceği okulları tanımak üzere gözlem yapmak amacıyla bu okulları nasıl ziyaret edeceğim ve nasıl iletişim kuracağım konusunda bilgiye gereksinimim var	2 66	74 78 7	8 8 5	12 12 8
11 Çocuğumun anasını behirmek için yapacağım gözlemlerde nelere dikkat etmem gerektiği konusunda bilgiye gereksinimim var	2 62	73 77 7	6 6 3	15 16 0
12 Çocuğumu anasına hazırlamak amacıyla evde ona nasıl yardım edeceğim konusunda bilgiye gereksinimim var	2 63	73 77 7	7 7 4	14 14 9
13 Çocuğumun kaydını anasına yaptırmam için okul yöneticisine çocuğum hakkında hangi bilgileri vereceğim konusunda bilgiye gereksinimim var	2 48	66 70 2	7 7 5	21 22 3
14 Çocuğumun anasına kabul edilmesinde yasal haklarımın neler olduğu konusunda bilgiye gereksinimim var	2 83	83 88 3	6 6 4	5 5 3
15 Çocuğum anasına kabul edilmediği koşullarda itiraz etmek için nerelere başvurabileceğim konusunda bilgiye gereksinimim var	2 73	77 81 9	9 9 6	8 8 5
16 Çocuğumun ozuru ve özellikleri hakkında anasını öğretmeni nasıl bilgilendireceğim konusunda bilgiye gereksinimim var	2 44	63 67 0	9 9 6	22 23 4
17 Anasını öğretmeninden neler beklediğimi ona nasıl ifade edeceğim konusunda bilgiye gereksinimim var	2 52	67 71 3	9 9 6	18 19 1
18 Çocuğumu sınıftaki diğer çocuklara tanıtmak için neler yapmam gerektiği konusunda bilgiye gereksinimim var	2 56	68 72 3	11 11 7	15 16 0
19 Çocuğumun anasını öğretmeni ile özel eğitim öğretmenin işbirliği kurabilmeleri için neler yapmam gerektiği konusunda bilgiye gereksinimim var	2 61	72 76 6	7 7 4	15 16 0
20 Anasına devam eden çocuğumun özel eğitim alması gerekir gerekmediği konusunda bilgiye gereksinimim var	2 48	66 70 2	7 7 5	21 22 3
21 Çocuğum hakkında diğer aileleri nasıl bilgilendireceğim konusunda bilgiye gereksinimim var	2 34	57 60 6	12 12 8	25 26 6
22 Benzer yaşantılara sahip ailelerle deneyimlerimizi paylaşmak için nasıl bir araya geleceğimize konusunda bilgiye gereksinimim var	2 51	66 70 2	10 10 7	18 19 1
23 Çocuğumun problemlerini anasını öğretmenleriyle birlikte nasıl çözümlenebileceğimize konusunda bilgiye gereksinimim var	2 70	76 80 9	8 8 5	10 10 6
24 Çocuğumun eğitimine ilişkin bir sorun yaşadığımda okul içinde ve dışında kimlerden ve nerelerden yardım alabileceğime ilişkin bilgiye gereksinimim var	2 76	79 84 0	7 7 5	8 8 5

Tablo 4: Anasını Geçişte Aile Gereksinimleri Belirlenme Ölçeği Madde Ortalama Puanları Ve Seçeneklere Göre Cevapların Dağılımı

Çocuğun Eğitime Başlama Yaşı	N	X	Sıra		
			Ortalaması	χ^2	p
2 Yaş ve altı (0-11 ay)	25	61.68	40.88	4.74	0.09
2-3 Yaş (2-21 ay)	27	59.30	40.81		
3 Yaş ve üstü	39	65.62	52.87		

Tablo 5. Aile Gereksinim Düzeyinin Çocuğun Eğitime Başlama Yaşına Göre Karşılaştırılması (Kruskal Wallis H Testi Sonucu)

Annenin Eğitim Durumu:

Anasınıfına geçişte anne baba gereksinimlerinin annenin eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile irdelenmiş ve Tablo 6'da görüldüğü gibi annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur

Annenin Eğitim Durumu	N	X	Sıra		
			Ortalaması	χ^2	p
İlkokul	45	62.80	43.39	1.06	0.79
Ortaokul	12	62.75	54.97		
Lise	29	62.00	44.76		
Yüksek Öğretim	6	62.67	45.00		

Tablo 6. Aile Gereksinim Düzeyinin Annenin Eğitimine Göre Karşılaştırılması (Kruskal Wallis H Testi Sonucu)

Babanın Eğitim Durumu:

Anasınıfına geçişte anne-baba gereksinimlerinin babanın eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile irdelenmiş ve Tablo 7'de görüldüğü gibi babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur

Babanın Eğitim Durumu	N	X	Sıra		
			Ortalaması	χ^2	p
İlkokul	19	62.53	43.39	2.35	0.50
Ortaokul	18	64.72	54.97		
Lise	46	61.76	44.76		
Yüksek Öğretim	9	60.56	45.00		

Tablo 7. Aile Gereksinim Düzeyinin Babanın Eğitimine Göre Karşılaştırılması (Kruskal Wallis H Testi Sonucu)

Annenin Yaşı:

Anasınıfına geçişte anne baba gereksinimlerinin annenin yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile irdelenmiş ve Tablo 8'de görüldüğü gibi annenin yaşına göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur

Annenin Yaşı	N	X	Sıra		
			Ortalaması	χ^2	p
27 ve altı	26	64.12	52.42	6.82	0.08
26-30 yaş	40	63.98	51.53		
31-35 yaş	20	62.10	40.30		
36 ve üstü	8	51.38	29.38		

Tablo 8. Aile Gereksinim Düzeyinin Annenin Yaşına Göre Karşılaştırılması (Kruskal Wallis H Testi Sonucu)

Babanın Yaşı:

Tablodan da görüldüğü gibi, annenin yaşı anne baba gereksinimleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmamakla birlikte, aritmetik ortalamalarına bakıldığında, annelerin yaşları kuçuldukçe gereksinimlerinde de goreceli bir artış olduğu soylenebilir

Babanın Yaşı:

Anasınıfına geçişte anne baba gereksinimlerinin babanın yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile irdelenmiş ve Tablo 9'da görüldüğü gibi babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu bulunmuştur

Babanın Yaşı	N	X	Sıra		
			Ortalaması	χ^2	p
27 ve altı	7	67.43	53.29	10.61	0.01
26-30 yaş	36	65.39	56.00		
31-35 yaş	32	58.50	35.77		
36 ve üstü	17	61.23	43.79		

Tablo 9. Aile Gereksinim Düzeyinin Babanın Yaşına Göre Karşılaştırılması (Kruskal Wallis H Testi Sonucu)

Babanın yaşına göre ortaya çıkan bu anlamlı farklılığın, hangi yaş grupları arasında olduğuna baktığımızda ise, 26-30 ile 31-35 yaşları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Bu durumda 26-30 yaş grubundaki babaların gereksinim düzeylerinin, 31-35 yaş grubundakilerden daha yüksek olduğu söylenebilir

TARTIŞMA

Bu çalışmada okul öncesi yaşta çocuğu bulunan ailelerin çocuklarının anasınıfına geçişteki gereksinimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Anasınıfına geçiş sürecinde işitme engelli çocuğu bulunan anne-babaların gereksinimlerini belirlemek amacıyla Li-

kert tıptı 24 maddeden oluşan bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Aracın geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış ve elde edilen değerler sonucunda aracın ölçmek istediği değişkeni ölçmeye uygun olduğu belirlenmiştir. Ayrıca faktör analizi çalışması sonucunda araçta yer alan maddelerin tek faktörde toplandığı saptanmıştır.

Aracın anne-babalara uygulanması sonucunda elde edilen sonuçlar ailelerin en fazla "evet" ile karşısızım" arasında seçeneklerini işaretlediklerini göstermektedir. Bu durum, ailelerin büyük çoğunluğunun (%88,3 ile %60,6 arasında değişen oranlarla) anasınıfına geçiş ile ilgili tüm alanlarda bilgi gereksinimleri olduğunu göstermektedir. Ülkemizde en gelli çocuklarla özellikle okulöncesi dönemde yapılan çalışmalarda, eğitimin odağını yalnızca engelli çocuğun eğitimi oluşturmakta ve özuru düzeltmeyi hedefleyen bir yaklaşım benimsenmektedir. Dolayısıyla elde edilen bu bulgu, engelli çocuğun ve ailesinin yasal hakları, çocukların nereden ve nasıl eğitim alacakları ve anasınıfında bulunan tüm personele nasıl iletişim kuracakları gibi diğer konularda ki bilgi gereksinimlerinin çok fazla dikkate alınması ile açıklanabilir. Gerçekten de engelli çocukların eğitiminin okulöncesi dönemde büyük çoğunluğunun özel özel eğitim kurumlarında gerçekleştirildiği ülkemiz koşullarında ışıme engelli çocukların eğitimi çoğunlukla bireysel olarak yürütülmekte ve doğrudan çocuğun engelinden kaynaklanan alanlarda, çocuğa yönelik bir eğitim sürdürülmektedir. Çocuğun ve ailesinin diğer gereksinimleri ise yeterince dikkate alınmamaktadır. Oysaki engelli çocuğun eğitimini aileden ayrı düşünmek olanaksızdır. Ayrıca bu çocuklara yönelik olarak hazırlanacak eğitim programlarında ailenin ışıme engelli çocuğun özellikleri ve eğitimine ilişkin bilgi gereksinimlerinin de dikkate alınması gerekmektedir (Akçamete ve Kargin, 1996).

Araştırmadan elde edilen bulgular literatürdeki ilgili araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Okulöncesi eğitimden anasınıfına ve hatta ilköğretime geçişte anne-baba öğretmeni ve çocuğun

rolünü inceledikleri bir çalışmada Fowler ve ark (1991), başarılı bir geçişin çeşitli öğelerini belirtmişlerdir. Çalışmada, anasınıfının gerektirdiği becerileri belirleme, bu becerileri çocuklara öğretme gibi konulara ailelerin gereksinim duydukları ve bu gibi konularda ailelerin aktif katılımlarının teşvik edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Bir başka çalışmada Rous ve ark (1994) ailelerin çocuklarının gidebileceği eğitim seçenekleri ve geçiş sürecindeki yasal haklarını bilmek gereksiniminde olduklarını belirtmişlerdir. Bu bulgu araştırmada ailelerin en fazla gereksinim belirttikleri (%88,3) "çocuğumun anasınıfına kabul edilmesinde yasal haklarımın neleyi olduğu konusunda bilgiye gereksinimim var" ifadesini destekler niteliktedir. Ayrıca bu bulgu Hanline (1988) tarafında yapılmış olan çalışmanın bulgularıyla da benzerlik göstermektedir. Hanline (1988) okulöncesi resmi kurumlardaki özel sınıflara geçiş yapacak ve yeni geçiş yapmış bulunan özel gereksinimli 92 çocuğun ailelerinin geçişe ilişkin gereksinimlerini araştırmış, ailelerin ilgili hizmetler ve yasal düzenlemeler hakkında bilgiye gereksinimleri olduğunu belirtmiştir.

Araştırmada anasınıfına geçişte anne baba gereksinimlerini etkileme olasılığı olduğu düşünülen çeşitli değişkenler de incelenmiştir. Bu değişkenler, çocuğun eğitime başlama yaşı, annenin ve babanın eğitim durumları ile annenin ve babanın yaşı olarak belirlenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular geçiş sürecinde babanın yaşı dışındaki diğer değişkenlerin gereksinimlerde anlamlı bir farklılığa yol açmadığını göstermektedir. Babaların yaşına baktığımızda ise, daha genç olanların gereksinimlerinin daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca annelerin yaşı ile gereksinim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmese de aritmetik ortalamalarına baktığımızda yaş azaldıkça gereksinimlerde göreceli bir artışın olduğu görülmektedir. Bu durum, daha genç yaşta ki anne babaların deneyimlerinin daha ileri yaşta kiilere göre daha sınırlı olmasıyla açıklanabilir. İlgili alanyazında yaş cinsi

yet gibi demografik değişkenlerle, geçiş sürecindeki aile değişkenleri arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmaya rastlanamamıştır

Sonuç olarak, okul öncesi yaşta işitme engelli çocuğu bulunan anne-babalar çocuklarının anasınıfına geçişlerinde, nasıl karar verecekleri, çocuklarını bu surece nasıl hazırlayacakları, anasınıfında görev yapan öğretmen, okuldaki diğer personel ve ailelerle nasıl iletişim kuracakları gibi konularda bilgiye gereksinim duymaktadırlar. İşitme engelli çocukların bir programdan diğerine başarılı bir geçiş yapabilmeleri büyük ölçüde bu surece çocukla bir-

likte ailesinin de hazırlanması ile mümkündür. Ailenin ve çocuğun geçiş sürecindeki tüm gereksinimlerinin karşılanması, bu sürecin daha az stresli yaşanmasına ve geçiş yapılan programa çocuğun ve ailesinin tam uyum sağlamasına yardımcı olur. Bu nedenle ülkemizde, geçiş sürecindeki ailelerin gereksinimleri belirlenip, bu gereksinimleri gidermeye yönelik programlar hazırlanmalı ve bu programların etkililiği deneysel çalışmalarla araştırılmalıdır. Bu araştırmadan elde edilen bulguların ileride yapılacak olan deneysel çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akçamete G & Kargin T (1996) İyitme engelli çocuga sahip annelerin gereksimlerinin belirlenmesi *Ozcl Egitim Dergisi* 2(2) 7-24
- Bagley D M (1995) Supporting families during the transition into kindergarten *Dev Care and Early Education* 22(3) 24-26
- Edson A (1994) Crossing the great divide: The nursery school child goes to kindergarten *Young Children* 49(5) 69-75
- Fowler S A, Schwartz I & Atwater J (1991) Perspectives on the transition from to kindergarten for children with disabilities and their families *Exceptional Children* October/November 136-145
- Hallahan D P & Kauffman J M (1998) *Exceptional children: Introduction to special education* (6 th ed.) Boston: Allyn and Bacon
- Hanline M F (1988) Making the transition to preschool: Identification of parents' needs *Journal of the Division for Early Childhood* 12(2) 98-107
- Hanline M F & Halvorsen A (1989) Parent perceptions of the integration/transition process: Overcoming artificial barriers *Exceptional Children* 55(6) 487-492
- Kargin T (1990) *Egitsel yaklaşımla aile rehberliğinin iyitme engelli çocukların sosyal iltişim becerilerine etkisi*: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Lombardi J (1992) *Beyond transition: Ensuring continuity in early childhood services*.ERIC Document Reproduction Service No. ED345867
- Meier D & Schafran A (1999) Strengthening the preschool to kindergarten transition: A community collaborates *Young Children* May 40-46
- McNair J & Rush F R (1991) Parent involvement in transition programs *Mental Retardation* 29(2) 95-104
- Pianta R C & Kraft-Sayre M (1999) Parents' observation about their children's transitions to kindergarten *Young Children* May 47-52
- Rous B, Hemmieter & L M, Schuster J (1994) Sequenced transition to education in public schools: A systems approach to transition planning *TECSE* 14(3) 374-393
- Snellman M K, Smith T & Rotatori A F (1994) Perspectives in regular educational initiatives and transitional programming involving parents *Advances in Special Education* 8 171-189
- Spiegel, McGill, P., Reed D J, König C S & McGowan P A (1990) Parent education: Easing the transition to preschool *Topics in Early Childhood Special Education* 9(4) 66-77
- Waxler T, Thomson N, Poblete & P (1990) Easing the transition from preschool to kindergarten *Children Today* May/June 28-30